

RECENSIONER

Birgitta Svensson: *Varför etnologi? En ämnesintroduktion för nya studenter*. Studentlitteratur, Lund 2012. 117 s. ISBN 978-91-44-06735-3.

Äntligen! vill jag utbrista när boken *Varför etnologi?* av Birgitta Svensson sätts i mina händer. Äntligen ska jag i en nyskriven samlad text få hjälp med att tydliggöra vad etnologin kan tillföra både vetenskapen och samhället, en nytta som alla etnologer vet om men ofta har svårt att formulera koncist. Det är alltså med höga förväntningar jag börjar läsa. Boken är tänkt som en introduktion till etnologiämnet, främst för nya studenter, men säger sig också fungera som en grundläggande översikt. Därigenom blir den en summering av var etnologin står idag. Svensson är noga med att påpeka att etnologin rymmer många inriktningar och att författaren bara representerar en av dem. Hon pläderar för en kulturhistorisk synvinkel som söker samtidens betydelser i ljuset av det förflutna, utan att hon för den skull förhåller sig kritisk till samtidsundersökningar. Författaren menar att "etnologer har en gemensam grundsyn i en kulturell förklaringsgrund som kräver kulturanalys av såväl nutid som dåtid" (s. 5).

Boken är indelad i nio korta kapitel. Det första kapitlet introducerar den etnologiska blicken, dvs. vad som utmärker det etnologiska perspektivet. Den etnologiska blicken sägs vara det som fångar att beskriva varför människor gör som de gör. Genom att studera samhället underifrån och inifrån tar det etnologiska perspektivet fasta på det oväntade, det till synes obetydliga och självklara för att avslöja det vi redan tror oss veta, men på nya sätt. I det som uppfattas som naturligt döljer sig normer som påverkar vardagen och utgör regler och vanor som människor handlar efter, skriver Svensson i det inledande kapitlet. Kapitel två ger en kortfattad historisk tillbakablick över ämnet, från intresset för allmogens vardagsliv i slutet av 1800-talet och ämnets etablering till det senaste decenniets "återupptäckande" av materialitet och materialiseringsprocesser. Kapitel tre fördjupar den historiska tillbakablicken genom en diskussion om begreppen minne, tradition och kulturarv

vilka präglat etnologins inriktning ända sedan ämnet grundades.

Kapitel fyra t.o.m. åtta utgår från olika, inom etnologin vanliga, analytiska frågeställningar och begrepp som tematiserar respektive kapitel: "Rutin och ritual", "Identitet, norm och erfarenhet", "Makt och motstånd", "Globala rörelser, mångkultur och medborgarskap" och "Urbana rum och kultiverad natur". Svensson betonar att det är omöjligt att renodla de analytiska perspektiven under strikta rubriker då de griper in i varandra. Dock finns ett värde i att försöka tematisera några av dessa analytiska ingångar för att visa på ämnets bredd och möjligheter. Kapitlen redogör för respektive forskningsfält som bygger på de analytiska begreppen och frågeställningarna genom att diskutera relevanta teorier och ge exempel på olika forskares arbeten. Bokens nionde och avslutande kapitel sammanfattar etnologiämnet som en kulturell grammatik, en grammatik som syftar till att beskriva människan i samhället liksom samhället i människan.

De tre första kapitlen har tydligt fokus och tar sig utrymme för att tydliggöra det etnologiska perspektivet och hur det har växt fram i ett historiskt perspektiv. Från kapitel fyra och framåt tar det korta formatet ut sin rätt och läsoplevelsen blir att exempel och diskussioner inte alltid hinner fullföljas. Ibland saknas utrymme att utveckla resonemang och tankegångar från den etnologiska forskningen, och läsaren lämnas med ett namn och en boktitel som exempel på hur kapitlets tema beforskats. Kanske hade färre namn och exempel och istället fördjupade diskussioner underlättat för läsaren. Samtidigt finns det en poäng med att visa många exempel på vilka vetenskapliga texter som etnologin innehåller, så balansgången är förstås inte enkel.

Svensson konstaterar att etnologin är ett mångtydigt ämne som alltid befunnit sig mellan humaniora och samhällsvetenskap. Eller med andra ord, etnologin inkluderar både humaniora och samhällsvetenskap i sitt utövande. Jag hade önskat att denna dubbelhet också återspeglats i en diskussion om etnologins båda inriktningar, kulturhistoria och samtidsstudier. Svens-

son säger sig inte vara kritisk mot samtidsstudier men menar ändå att samtids-etnologin ”i alltför hög grad är reflekterande till sin karaktär” (s. 30), och att den därmed frånhänder sig analytiska förklaringar. Det kulturhistoriska perspektivet är enligt författaren inriktat på att alltid söka de historiska rötterna och förklaringar till de tillstånd vi finner i samtiden. Vad jag saknar här är ett förtydligande av att historiska perspektiv endast är en förklaringsvariabel eller analysmetod bland flera andra. ”Icke-historiska” analysmetoder framkommer till viss del i kapiteln med de analytiska frågeställningarna, även om ett stort antal av de arbeten som används som exempel arbetar just med ett kulturhistoriskt perspektiv. Jag vågar påstå att det idag finns en osäkerhet om hur etnologins samtidsperspektiv och kulturhistoriska perspektiv är relaterade till varandra. Förvisso är en ämnesintroduktion för nya studenter kanske inte rätt forum för att ta upp en sådan inomvetenskaplig diskussion, men samtidigt är den en viktig beståndsdel för att förstå hur etnologiämnet formats och formas idag.

Men, för att avsluta, detta är en mycket bra introduktionsbok till etnologiämnet som kan fungera utmärkt som kurslitteratur på grundkursen. Och hur motsvarades mina högt ställda förväntningar? Jo, trots det som diskuterats ovan så är denna bok definitivt ett ”äntligen!”.

Åsa Alfberg, Lund

Billy Ehn & Orvar Löfgren: *Kulturanalytiska verktyg*. Gleerups, Malmö 2012. 169 s. ISBN 978-91-40-68096-9.

Hur kan en kulturanalytisk forskare närma sig sminkning, kaffepaus, hemmasnickrande eller andra vardagliga fenomen? Det är den undran som är utgångspunkt för Billy Ehns och Orvar Löfgrens *Kulturanalytiska verktyg*. Författarna skriver att när de reflekterat över sina många undersökningar av olika kulturella fenomen, såväl i samtiden som i det förflutna, upplevt att de varit uppmärksamma på den vardagslunk i vilken det mesta av mänskligt handlande är inbäddat. Vardagliga göromål som att vänta på bussen, städa lägenheten eller dagdrömma kan vid en första anblick tyckas obetydliga och formlösa till karaktären. Men det är – enligt författarna – just i denna vardaglighet som samhällets villkor skapas eller utmanas. Det är också därför som vardagen är viktig att undersöka. Men hur kan det göras?

Med *Kulturanalytiska verktyg* vill författarna alltså ”få grepp om det undflyende i vardagslivet genom att

utveckla kulturanalysen med hjälp av olika verktyg och perspektiv” (s. 6). Därtill vill de visa hur etnografi och kulturanalys går till, från idé till skrivfas. Det finns också en tredje ambition med boken. Etnografi och kulturanalys är inte bara för akademien utan används också i utredningar inom såväl förvaltningar som inom kommersiella verksamheter. Författarna vill därför diskutera vad som händer när man tar det kulturanalytiska arbetet ut från universitetet och in i arbetslivet eller i samarbetsprojekt med andra discipliner och verksamheter. Att föra samman dessa tre syften i en publikation på 169 sidor är ett ambitiöst projekt, som i stort förs i hamn.

Kulturanalytiska verktyg består av en inledning som redogör för etnografi och kulturanalys som vetenskapligt projekt och tio kapitel uppdelade i två block. Det första blocket rymmer sju kapitel som vart och ett presenterar en problematik knuten till vardagliga praktiker. Det kan vara hur man kan studera när par flyttar ihop och vardagar ska flätas samman, hur man kan fånga stämningen på en järnvägsstation eller hur man med hemelektronik som utgångspunkt kan undersöka den vardagliga tingsligheten. Författarna redogör för fem moment som återfinns i de flesta studier. Först en initierande fas när man som etnograf söker efter idéer och uppslag för var och hur en undersökning kan genomföras. Här är det fortfarande öppet i vilket material eller vilka frågor som undersökningen i slutändan kommer att landa. Därefter vänder forskaren sig till litteraturen, dels för att se vad som redan finns skrivet, dels för att vässa sina frågor. Inspiration kan då hämtas från såväl fack- och teoretisk litteratur som från skönlitteratur. Ett av de bestående intrycken från *Kulturanalytiska verktyg* är också den stora beläsenhet som författarna uppvisar. Efter dessa två inledande moment följer sedan själva materialinsamlingen, som övergår till den fjärde fasen analys och en avslutande skrivfas. Bokens andra block ägnas åt vad som händer när kulturanalysen används utanför akademien. Här presenteras t.ex. samarbetet i ett tvärvetenskapligt projekt där byggandet av Öresundsbron studerades och hur etnografi kan brukas i mer kommersiella verksamheter som när en bank behövde få veta mer om sina kunder.

Etnografi presenteras i bokens inledning som ett samlingsnamn för ett antal kvalitativa metoder som används för att samla in ett material som både detaljerat och konkret beskriver vardagsliv. Författarna lyfter fram traditionella grepp som deltagande observation och samtalsintervjuer, men betonar också autoetnografi (en metod som tillämpas på ett särskilt övertygande sätt),